

Det bibelske SKRIFTEMÅL

med en forklaring av den katolske lære om avlat

Pastor Dr. teol. J. van der Burg
ST OLAVS FORLAG - OSLO 1963

IMPRIMATUR

Oslo, 12. Martii 1963

+ Jac. Mangers, Episcopus Osloensis

INNHold

INNLEDNING .

KAP. I. Innstiftelsen av skriftemålets sakrament bevitnes av Bibelen

KAP. II. Kirkehistorien viser at skriftemålets sakrament har vært i bruk fra de eldste kristne tider av

KAP. III. De mest brukte slagord mot skriftemålet

1. Hvorfor skal jeg henvende meg til et menneske for å få syndsforlatelse? Gud alene kan forlate synder. Det er mot ham vi har syndet. Derfor vil jeg søke tilgivelse hos ham uten mellomkomst av en prest, som også selv er et syndig menneske
2. Er ikke skriftemålet et altfor lettvent middel til å få syndsforlatelse? Katolikkene - sies det - kan synde så ofte de vil, og så hver gang etterpå bare gå til skrifte.
3. Medfører ikke skriftemålet en fare for usømmelige forhold mellom presten og skriftebarnet?
4. Skriftemålet er bare et maktmiddel for prestene til å herske over menneskenes samvittighet

KAP. IV. Skriftemålets velsignelsesrike virkninger for det åndelige og moralske liv

1. Skriftemålet er et middel til å bekjempe det menneskelige hovmot, som er syndens rot
2. Den tanke at også hemmelige synder må skrifies er en tøyلة mot lidenskapene
3. Skriftemålet tvinger et menneske til ofte å ransake sin samvittighet
4. Skriftemålet tvinger Oss til å gjøre større alvor av vår vilje til å forbedre vårt liv
5. Skriftemålets sakrament er en stor kilde til sjelefred og derved meget gavnlig for den sjelelige sunnhet
6. Skriftemålet er uunnværlig for sjelesorgen

KAP. V. Skriftemålet hos protestantene

KAP. VI. Om avlat

INNLEDNING

For å meddele oss den nåde han har fortjent for oss ved sin korsdød, har Jesus innstiftet bestemte rituser, som vi kaller sakramenter. Guds nåde er i seg selv usynlig, og det er derfor at Jesus har knyttet den til ytre tegn. De skal forvise oss om den nåde vi får, og minne oss om dens opprinnelse fra Kristus.

Kristus har ikke bare innstiftet ett sakrament, men flere sakramenter, i overensstemmelse med de forskjellige behov for det åndelige liv. I innretningen av det siste har han tydeligvis villet etterligne

det naturlige liv. Det første som et menneske trenger til å leve, er at det blir født. Vår fødsel til det overnaturlige liv er dåpen. "Uten at noen blir født av vann og den Hellige Ånd, kan han ikke gå inn i Guds rike" (Joh. 3,5) . Men livet er stadig utsatt for angrep og skadelige påvirkninger, og trenger å bli beskyttet og styrket. Til dette svarer for det åndelige liv fermingens (håndpåleggelsens) sakrament, som "ikler oss kraft fra det høye" (Luk. 24,49; Ap. Gj. 1,8; 2,38-39; 8,14 flg.; 19,6; Hebr. 6,2). Livet trues også av en indre oppløsning, som gjør at vi trenger næring. Næringen for vårt åndelige liv er Alterets sakrament. Men trass i denne omsorg for vårt liv, kan det bli skadet, så vi trenger helbredelsesmidler. Det viktigste middel til å helbrede sjelens liv er botens (skriftemålets) sakrament.

Når Jesus har innstiftet et sakrament (dåpen) for å gi oss nådelivet, og flere sakramenter (fermingen og Alterets sakrament) for å styrke og bevare det, da er det allerede på forhånd sannsynlig at han også har innstiftet et særlig sakrament for å gjenopprette (gjengi) det. Det er rimelig å anta at Gud krever noe mer av en som krenker ham ved en grov synd etter sin dåp, enn av en som aldri har vært kristen.

KAP. I.

INNSTIFTELSEN AV SKRIFTEMALETS SAKRAMENT BEVITNES AV BIBELEN

Et viktig vitnesbyrd har vi i Joh. 20,21-23: "Jesus sa til dem: Fred være med dere. Liksom Faderen har sendt meg, sender jeg dere. Og da han hadde sagt dette, åndet han på dem og sa: Ta imot den Hellige Ånd. Dersom dere tilgir noen deres synder, er de dem tilgitt; dersom dere holder syndene fast for noen, er de fastholdt".

Med hensyn til denne tekst må bemerkes at Jesus taler om en makt til å forlate synder, og ikke bare om et oppdrag til å tilsi menneskene syndsforlatelse (dvs. å erklære for tilgitt de synder som Gud allerede har tilgitt). Ifølge hans ord er det Gud som bekrefter i himmelen den tilgivelse som blir gitt på jorden, på samme måte som han tidligere hadde lovet i Matt. 18,18: "Sannelig sier jeg dere: Hva som helst dere løser på jorden, skal være løst i himmelen".

Bare til apostlene (og ikke til alle de troende) meddelte Jesus makten til å forlate synder. Bare disse, hans "sendemenn", gjaldt ordene: "Liksom Faderen har sendt meg, sender jeg dere". Denne sendelse, som blev ledsaget av en særlig åndsmeddelelse, var et av "de oppdrag (= fullmakter) han ved den Hellige Ånd hadde gitt til de apostlene han hadde valgt seg ut". (Ap. Gj. 1,2).

Makten til å forlate synder måtte ifølge Jesu vilje fortsettes til alle tider, da det alltid vil være behov for syndsforlatelse. Men denne makt skulle etter apostlenes død like så lite som i deres levetid - ikke enhver ha. Den tilkommer bare de biskoper og prester som gjennom en uavbrutt rekkefølge (den såkalte apostoliske suksesjon) har fått sin vigsel fra apostlene. Liksom Jesus selv var sendt av Faderen og derfor kunne sende apostlene, således kunne bare apostlene i kraft av sin sendelse sende andre, og disse igjen andre. Dersom botens sakrament kunne forvaltes av enhver, ville det altfor lett bli misbrukt og det ville ikke være noen mulighet for å "fastholde" syndene.

Om geistlige embetsmenn (biskoper og prester) som ble innsatt av apostlene, tales det ofte i Bibelen (sml. Ap. gj. 14,23; 15,2.6; 20, 17-28; 1 Tim. 5,17; Jak. 5,14; osv.). Den offisielle innsettelse skjedde ved en håndspåleggelse (sml. 2 Tim. 1,6; 1 Tim. 5,22; Ap. Gj. 14,23)

Bibelen vitner også om at de biskoper som apostlene hadde innsatt, igjen ordinerte andre (sml. 1 Tim. 5,22; Tit. 1,5). En utførlig redegjørelse for den apostoliske suksesjon, som til alle tider har vært ansett som en nødvendig betingelse for det gyldige presteembete, kan en finne i avhandlingen "Kirken" (St. Olavs Forlag, Oslo 1960).

Jesu ord inneholder en forordning om å skrifte sine synder. Han gir nemlig til kjenne at syndsforlatelse ikke skal meddeles uten videre. Det kan være tilfeller at presten må "fastholde syndene", dvs. nekte syndsforlatelsen. Dette forutsetter at han må bedømme ens sjeletilstand, noe som bare er mulig ved at en åpner sin samvittighet. Presten må undersøke om en er villig til å forbedre seg (om en ikke stadig på nytt faller tilbake i visse grove synder; om en vil bryte med et syndig forhold eller annen alvorlig fare for synd; om en er beredt til å gjenopprette den skade en har forvoldt andre ved sin synd). Skriftemålet gir presten også anledning til å anvise midler til livets forbedring og å pålegge en bot, som svarer til de synder en har gjort Kirken, som har fått makt til både å "løse" og å "binde" (Matt. 18,18), har alltid forbundet avløsningen fra syndene med påleggelsen av en bot (derav navnet "botens sakrament"). Uten syndsbekjennelsen ville kirkens absolusjonsmakt bli så meget misbrukt at den ikke ville være til noen nytte.

Om skriftemålet har vi også flere uttrykkelige vitnesbyrd i den hl. Skrift. Således skriver Jakob (5,16): "Bekjenn derfor syndene for hverandre". Med "hverandre" menes ikke hvem som helst. [Like så lite som f. eks. i Ef. 5,21: "Vær hverandre undergivne i Herrens frykt", hvor "hverandre" betyr de foresatte, nemlig ektemennene for hustruene (5,22), foreldrene for barna (6,1) herrene for tjenerne(6,5).] Jakob ville betone at bekjennelsen ikke må skje for Gud alene. I de forutgående vers hadde han talt om prestene, som den syke må tilkalle for å få syndsforlatelse. Binde-ordet "derfor" viser at det er spesielt disse han tenker på. Dette utelukker ikke at syndsbekjennelsen samtidig ble gjort for andre tilstedeværende. Det var presten som meddelte syndsforlatelse, men også de andre tilstedeværende troende ba for de skriftende, nemlig for å oppnå ettergivelse av de mindre syndestraffer, som ved selve syndsforlatelsen ikke alltid blir tatt bort.

Plikten til å bekjenne syndene fremholdes også i 1. Joh. 1,9: "Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss fra all urettferdighet". Det er all grunn til å tro at Johannes her har for øye botens sakrament, hvis innstiftelse han hadde berettet om i sitt evangelium. At han ikke mener en innvortes syndsbekjennelse i hjertet alene, kan vi slutte av hans gjentatte formaning i det forutgående og følgende vers til ikke å "si at vi ikke har syndet". Han mener en uttalt syndsbekjennelse, som han stiller imot en uttalt erklæring at en ikke har syndet. Overalt hvor Johannes bruker ordet "homologein" (bekjenne) har det betydningen av en utvortes bekjennelse (sml. f. eks. i samme brev 2,23; 4,2.15). At Johannes hadde å gjøre med en del mennesker som påstod at de ikke hadde syndet, forklares best ved en eksisterende skriftemålspraksis, som de søkte å unndra seg. Det finnes neppe noe menneske som ikke i sitt hjerte vil erkjenne sine feil. Men det er noe annet når en skal bekjenne bestemte feil for andre. Da vil nok mange gjerne unnskyld seg med å si at de ikke har gjort noe galt.

Eksistensen av en skriftemålspraksis bekreftes av Ap. Gj. 19,18, hvor det berettes at "mange av dem som var blitt troende, kom og bekjente og fortalte hva de hadde drevet med". Det dreiet seg øyensynlig om personer som var kristne fra før. Hadde det vært nyomvendte, som avla en syndsbekjennelse i anledning av sin dåp, ville Lukas (i overensstemmelse med sin vanlige fortellingsmåte) først ha berettet om deres omvendelse og dåp.

Fra lenge før Kristi tid var jødene vant til å bekjenne sine synder, og allerede av den grunn er det ikke merkelig at en slik praksis også eksisterte hos de kristne. Syndsbekjennelsen var foreskrevet av Moseloven. "Når noen blir skyldig i noen av disse ting og bekjenner det han har syndet i.... Og presten skal gjøre forlikelse for ham ogfri ham for hans synd" (3 Mos. 5,5-6; sml. også 4 Mos. 5,6-7). I Ordspråkenes bok sies det: "Den som skjuler sine overtredelser, har ingen lykke; men den som bekjenner dem og avstår fra dem, finner miskunn" (28,13). Siraks Visdom formaner: "Skam deg ikke for å bekjenne dine synder" (4,29). David fikk tilgivelse for sin synd da han bekjente den for Natan (2 Sam. 12,13). Ved en offentlig syndsbekjennelse ba jødene om Guds miskunn, da de kom tilbake fra landflyktigheten (Neh. 9,1-2). At syndsbekjennelsen var noe naturlig for jødene, ser vi også av at "hele Judea og alle de fra Jerusalem og hele landet omkring Jordan gikk ut til Johannes og ble døpt av ham, idet de bekjente sine synder" (Matt. 3,5-6; Mark. 1,5). Et så viktig middel til bot har Jesus ikke avskaffet, men tvert om - i likhet med dåpen - opphøyet til et sakrament i sitt rike.

All den stund Jesus har innstiftet skriftemålets sakrament for å gi oss syndsforlatelse, er det en samvittighetsplikt å bruke dette nådemiddel. Men derav følger ikke at et menneske som ikke har anledning til å skrifte (f. eks. når en ikke finner en prest), umulig kan få syndsforlatelse. I et slikt tilfelle er det nok å angre sine synder av kjærlighet til Gud med den faste beslutning å gjøre hans vilje i fremtiden (noe som må innbefatte beredvilligheten til å skrifte når det blir anledning). Jesus lærer jo uttrykkelig at de som elsker Gud, blir elsket av ham (sml. Joh. 14,23; Luk. 7,47). Således forklares hvordan også ikke-katolikker kan få syndsforlatelse, nemlig når de er slik innstillet at de ville skrifte, dersom de visste at det er Guds vilje. Det er på samme måte som også dåpen kan erstattes av en (iallfall innbefattet) lengsel etter dåpen.

KAP. II.

KIRKEHISTORIEN VISER AT SKRIFTEMÅLETS SAKRAMENT HAR VÆRT I BRUK FRA DE ELDSTE KRISTNE TIDER AV.

Skriftemålspraksisen har nok - liksom meget annet i den kristne religion - gjennomgått en utvikling. Men det vesentlige i den, nemlig en angerfull syndsbekjennelse for presten og en autoritativ forsoning gjennom ham med kirken og Gud, har i alle århundrer vært det samme.

Man er bare forpliktet til å skrifte "dødssynderne", dvs. de store synder som medfører tapet av nådelivet [se note]. De mindre (såkalte "tilgivelige") synder behøver man ikke å skrifte, men det er nyttig å gjøre det. En utvikling har det vært i bedømmelsen av hvilke synder som må anses som dødssynder. Dette spørsmål var fra begynnelsen av ikke så avgjort som i vår tid.

[(note) Av mange steder i Bibelen fremgår det at det må skjelnes mellom synder som utelukker fra Guds rike (sml. 1. Kor. 6,9-10; Gal. 5,19-21; Ef. 5,5; Ap. 21,8, 22,15; osv.), og "de mange ting vi alle snubler i" (Jak. 3,2). Bibelen forutsetter at de troende kan bli i Guds kjærlighet, noe som krever overholdelsen av Guds bud (Sml. Joh. 15,4,10; Rom. 6,12-14; 8,39; 2 Petr. 1,10; osv.). Av dette må vi slutte at ikke alle de ting vi snubler i, kan være dødssynder. Jesus sammenligner noen synder med "splinter", andre med "bjelker" (Matt. 7,3). Også vår fornuft forbyr oss å anta at alle synder er like for Gud, da en slik antagelse ville undergrave hele moralen.

Hvilke synder som må regnes som dødssynder, vet vi av Bibelen og kirkens forkynnelse (særlig gjennom skriftemålspraksisen). I alminnelighet kan man si at en synd må anses som dødssynd når den i

seg selv er en grov krenkelse av Guds ære (f. eks. en gudsbespottelse, falsk ed, osv.) eller av nestekjærligheten, eller når det dreier seg om noe som i høy grad ville skade det religiøse eller sosiale liv ved den store utbredelse det ville få, dersom det ikke i hvert tilfelle måtte anses som dødssynd.]

For de største synder, spesielt når det gjaldt frafall fra troen, mord og ekteskapsbrudd, ble det i oldtiden pålagt en langvarig offentlig bot. En tid var det endog bestemt at de som falt tilbake i de sistnevnte grove synder, ikke på nytt skulle få adgang til botens sakrament. Hensikten dermed var å avskrekke fra tilbakefall, og dessuten tvilte man på om de tilbakefalnes omvendelse var oppriktig. Om denne bestemmelse alltid ble gjennomført i praksis, er vanskelig å si. Imidlertid lærte kirken ikke at slike mennesker, såfremt deres omvendelse var oppriktig og de var villige til å skrifte, umulig kunne bli frelst.

Selv bortsett fra de mange vitnesbyrd i oldkirkens historie, som beviser at skriftemålet alltid har vært i bruk, er det allerede i seg selv utenkelig at kirken hadde kunnet innføre en slik institusjon. Hvorledes ville hele kristenheten, både i øst og vest, ha villet underkaste seg noe så ydmykende, uten at kirken kunne henvise til en praksis fra begynnelsen av? Historien viser at så snart en eller annen vranglærer forsøkte å innføre noe nytt, oppstod det alltid en teologisk strid. Men vi leser aldri om en kirkestrid på grunn av skriftemålets innførelse, noe som mer enn noe annet ville ha satt sinnene i bevegelse.

Allerede i det gamle skrift "De tolv apostlers lære" (en slags katekisme fra årene 85-90) tales det flere ganger om skriftemålet, som tydeligvis forutsettes å være en fast praksis. "I menigheten skal du bekjenne dine overtredelser og ikke komme til bønnen (= nattverdsgudstjenesten) med en dårlig samvittighet" (kap. 4). "Når dere er samlet på Herrens dag, så bryt brødet og hold takksigelse, etter at dere har bekjent deres overtredelser, fordi deres offer (messeofferet) må være rent" (kap. 14).

Syndene måtte bekjennes "i menigheten". Det mentes altså ikke en bekjennelse for Gud alene (da denne like så godt kunne gjøres andre steder). At man avla sin syndsbejennelse for prestene, bekreftes av det at det straks etterpå (i kap. 15) tales om de prester som "derfor" (nemlig til forvaltning av nattverden og botens sakrament) måtte innsettes, og som fremfor alt måtte være "saktmodige". Ved å anta at det siktes til det sakramentale skrifternål (og ikke bare til en liturgisk bønn med generell syndsbejennelse), forstår vi også bedre hvorfor de troende så strengt (gjentatte ganger) måtte oppfordres til denne bekjennelse. En liturgisk fellesbønn krever ingen selvfornedrelse og ville de troende nok av seg selv ha tatt del i.

En lignende oppfordring til skriftemålet som en forberedelse til nattverdsgudstjenesten finnes i det såkalte "Barnabas' brev" (fra kort etter året 100): "Du skal bekjenne dine synder og ikke komme til bønnen med en dårlig samvittighet" (kap. 19).

Den romerske biskop Klemens formaner i sitt brev til korintierne (ca. året 96) en del mennesker som hadde voldt stridigheter, til å "bekjenne sine synder" (51,3), å underkaste seg prestene og ta imot tuktelse til bot" (57,1)

Det såkalte 2. Klemensbrev (fra før året 150) advarer mot å utsette skriftemålet, "fordi, når vi har forlatt denne verden, kan vi ikke mer bekjenne våre synder eller gjøre bot" (8,2).

Hermas taler i sitt skrift "Hyrden" (140-155) om "den bot som Herren i sin store barmhjertighet hadde opprettet, og som han hadde gitt kirken (Hyrden) myndighet over" (Bud 4,3)

Ireneus, (født ca. 140, biskop av Lyon og en disippel av Polykarp, som igjen var en disippel av apostelen Johannes) beretter i sin bok "Mot kjetterne" om en del kvinner som av gnostikerne var blitt forført til utukt og etterpå "hadde skriftet". Om dem som "skammet seg for dette", sier han at de "var uten håp om å få del i Guds liv" (1, 13,5-7). I samme verk beretter han at gnostikeren Cerdon, som opptrådte i Roma, gjentatte ganger i hemmelighet propagerte sin vranglære og gjentatte ganger "hadde skriftet" (III; 4,3)

Det faktum at man også skriftet hemmelige synder (noe som de kirkelige forfattere stadig forutsetter og også uttrykkelig sier), er allerede i seg selv et klart bevis på at oldkirkens botspraksis ikke var av rent disiplinær art (et straffesystem til håndhevelsen av kirketukten). Skriftemålet blir alltid omtalt som et middel til å oppnå tilgivelse hos Gud.

Tertullian, en kirkelig forfatter i N. Afrika (født ca. 160) taler inngående om botens sakrament i sin bok "Om boten". Uttrykkelig sier han at en indre bot i hjertet ikke er nok. Den må "forrettes ved en ytre akt, som kalles skriftemål" (c. 9). Inntrengende advarer han mot den falske skamfølelse, som styrter synderen i fordervelse, når han nekter å bekjenne sine synder for kirken. "Mange" - sier han "unndrar seg denne selvbekjennelse eller utsetter den fra dag til dag, idet de mer tenker på skammen enn på sin frelse; de ligner dem som har pådratt seg en sykdom i sine mer intime legemsdeler og skammer seg for å la seg undersøke av legene og således går til grunne med sin skam Er det da bedre å bli hemmelig fordømt enn offentlig å få forlatelse" (c. 10)? "Hvis du unndrar deg skriftemålet, tenk da på helvetet som skriftemålet vil slukke for deg" (e. 12).

I sitt senere liv hyllet Tertullian den rigoristiske oppfatning at kirken aldri skulle gi tilgivelse for de største synder: frafall fra troen, mord eller ekteskapsbrudd. Denne oppfatning forsvaret han særlig i sin bok "Om kyskheten". Han hevder nok at kirken har makt til å forlate også disse synder, men at den for å avskrekke menneskene fra dem ikke skal bruke denne makt (c. 21). Etter hans mening skal biskopen bare gi tilgivelse for de mindre alvorlige synder (c. 18). På grunn av denne anskuelse kom Tertullian i konflikt med den katolske kirke. Istedenfor å støtte seg til tradisjonen påberopte han seg såkalte "nye profetier". Hans rigorisme gjorde at han også i andre ting kom til å avvike fra den kirkelige tradisjon. Således ville han f. eks. forby at enker eller enkemenn giftet seg på nytt.

Mange klare uttalelser om skriftemålet finnes i Origenes' skrifter. Han ble født ca. 185 og må betraktes som en av de lærdeste forskere i oldtiden. I mange år var han leder for den kristne høyskole i Aleksandria og gjennomreiste store deler av den kristne verden. I en av sine homilier over Lukasevangeliet skriver han: "Dersom vi bekjenner våre synder, ikke bare for Gud, men også for dem som har makt til å helbrede våre sår og synder, vil våre synder bli tilgitt av ham som sier: jeg utsletter dine overtredelser som en tåke og dine synder som en sky" (Hom. XVII over Luk.). Uttrykkelig sier han at makten til å forlate synder tilkommer prestene, som er apostlenes etterfølgere. "Kirkens prester mottar folkets syndsbekjennelse og gir folket syndsforlatelse" (Hom. V,3 over 3. Mos.). Apostlene og deres etterfølgere i kirken er leger, innsatt av hovedlegen Jesus Kristus for å helbrede sjelene" (Hom. I,1 over Salme 37; sml. også Hom. 11,4 over 3. Mos.; Hom. X,1 over 4. Mos.). Skriftemålet var hemmelig, men i visse tilfeller ble det dessuten krevd en offentlig bekjennelse. "Om syndenes bekjennelse, dvs. skriftemålet, har vi talt ofte. Se derfor hvordan den guddommelige Skrift lærer oss at vi ikke må holde synden skjult i oss Når synderen

anklager seg selv og skrifter, kaster han opp synden og befrir seg for sykdommens hele årsak. Men se etter at du til ditt skriftemål velger en erfaren og medlidende sjelelege. Dersom han mener at din sykdom er av en slik art at den må åpenbares og helbredes i påsyn av hele menigheten, så følg da dette råd" (Hom. II,6 over Salme 37). En offentlig bot ble krevd for de særlig store synder. Men det er tydelig at man også skriftet de mindre store synder. Dette fremgår også av flere andre uttalelser i Origenes' skrifter. "For de alminnelige synder kan man alltid få bot og de blir stadig tilgitt" (Hom.XV,2 over 3 Mos.). "Også synder ved bare ord og tanker må bekjennes" (Hom. III,4 over 3. Mos.)

Kyprian, biskop i N. Afrika (født ca. 200), formaner: "Enhver må bekjenne sin synd mens han ennå er i denne verden, når hans bekjennelse ennå kan bli mottatt og den av prestene meddelte bot og tilgivelse ennå behager Gud" ("Om de frafalne" 29). Selv om en "bare hadde tenkt på" å fornekte sin tro, måtte en skrifte det (Samme verk 28). Av Kyprians brev fremgår at det var praksis å skrifte ikke bare "de mest alvorlige synder", men også "de lettere (= mindre store) synder" (Brev 16 og 17).

Gregor Thaumaturgus, biskop av Kappadokia (født ca. 213) fastsatte i sitt "Kanoniske brev" forskjellige slags bot for forskjellige misgjerninger de kristne hadde begått under goternes invasjon. Bl. a. nevner han (i can. 9) dem som bekjente at de på en urettferdig måte hadde tilegnet seg fremmed gods.

Laktantius, som en tid var lærer ved Konstantins hoff i Trier, sier i sine "Guddommelige belæring" (forfattet 304-313) at skriftemålet er et særkjenne for Kristi kirke. "Denne er den sanne kirke, hvor det praktiseres skriftemål og bot, som helbreder de synder og sår som kjødets svakhet er underkastet" (IV,30,11),

Den eldste syriske kirkefar Afrates (født litt før 300), omtaler botens sakrament i sine "Avhandlinger". "Den som er såret av satan" - skriver han - "må ikke skamme seg for å skrifte sin synd og be om bot Hvis en skammer seg for det, kan han ikke helbredes, da han ikke vil åpenbare sine sår for legen" (VII,3). Man skriftet altså også hemmelige synder. Dette fremgår også av den tilføyde formaning til sjelelegene, at de "ikke må offentliggjøre den sykdom man har åpenbart for dem".

Den store egyptiske kirkefar Athanasius (295-373) sammenligner skriftemålet med dåpen. "På samme måte som et menneske, når det er døpt av presten, blir opplyst av den Hellige Ånds nåde, således mottar den som skrifter med botferdighet, tilgivelse ved presten i kraft av Kristi nåde" (Fragm.mot Novat.).

Pacianus, biskop av Barcelona (født kort etter 300) skrev mot novatianerne, som ville utelukke noen særlig store synder fra kirkens absolusjonsmakt. "Gud alene kan tilgi syndene. Det er sant. Men det som han gjør gjennom sine prester, er hans makt. For hva annet er meningen med det han sier til apostlene: Hva som helst dere binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og hva som helst dere løser på jorden, skal være løst i himmelen" (Brev 1,6)? Inntrengende formaner han derfor til å skrifte oppriktig. "Hva vil du gjøre, du som bedrar presten? jeg ber dere, brødre, ved den Herre som kjenner det hemmelige, at dere ikke skjuler deres sårede samvittighet Skulle en synder skamme seg for å ydmyke seg i dette liv, når han derved kan erverve det evige liv" ("Formaning til

bot")? Pacianus lærer uttrykkelig at også de mindre alvorlige synder er underlagt kirkens nøklemakt. "Han sier: Hva som helst dere løser; han unntar intet. Hva som helst, sier han: Så vel store som mindre" (Brev 111,12).

Basilius den store, biskop av Cæsarea (født ca. 330) behandler i sine tre "kanoniske brev" (Til Amfilokius) den forskjellige slags bot som måtte pålegges for de forskjellige synder. De som f. eks. skriftet hemmelig tyveri, måtte i et helt år holde seg borte fra den hl. kommunion (III, can. 61.).

Gregor, biskop av Nyssa (født ca. 335) sier at endog "de mest hemmelige synder i sjelen" må skriftes, og han formaner inntrengende til ikke å utsette skriftemålet. "Døden kan jo komme, og etter den kan sjelen ikke mer bli helbredet Det er på jorden at skriftemålet har sin virkning; i helvetet er det ikke lenger mulig" (Hom. over Salme VI; sml. videre Hom. 3 over Pred.). Også fra ham har vi et "kanonisk brev" (Til Letoius) om forskjellige slags bot for de forskjellige synder. Om dem som skriftet hemmelig tyveri, bestemte han at de som bot måtte gi almisser til de fattige (can. 6).

Ambrosius, biskop av Milano (født 333) taler om botens sakrament særlig i sine to bøker "Om boten" (skrevet mot novatianerne). "Hvis du vil bli rettfærdiggjort, da skrift din synd" (II,6,40). "Makten til å løse fra syndene er bare gitt til prestene" og det er kirken som har de sanne prester (I, 2,7) - "Kristus har gitt denne makt til sine apostler, og fra apostlene er den blitt overgitt til prestene" (II,2,12). Prestenes makt til å forlate synder gjelder ikke bare "de lettere synder", men "alle uten unntagelse" (I,3,10). For å forklare hvorledes et menneske kan ha makt til å forlate synder, sammenligner han botens sakrament med dåpen (I,8,36; II,2,i2). Skriftemålet må være oppriktig med viljen til å forbedre seg. "Prestene tar ikke bort synden hos en som presenterer seg uopriktig" (Brev til Simplician 11). Det er ikke nok å bekjenne sine synder i alminnelighet. Synderen "oppregner dem", så de "ikke forblir skjult" (Betr. over Salme 37 n. 57). Paulinus, Ambrosius' samtidige, beretter om den hellige biskops personlige virksomhet som skriftefar at han "ved sine tårer brakte den skriftende til å gråte over sine synder" ("Ambrosius' liv" 39)

Hieronymus, (født mellom 340 og 350) sier om prestene at de som "apostlenes etterfølgere har himmelrikets nøkler og utøver på en vis en dommermyndighet før dommedagen" (Brev 14,8). Et annet sted skriver han: "Biskopen og presten binder eller løser, etter at han, som det er hans plikt, har hørt bekjennelsen av de forskjellige slags synder" (Komm. III, 16,19 til Matt.). Også hemmelige synder, som en har gjort "uten noen annens vitende", må bekjennes, fordi "legekunsten helbreder ikke hva den ikke kjenner, nemlig når den syke skammer seg for d åpenbare sitt sår for legen" (Komm. X 11 til Pred.). Også Hieronymus tilskriver botens sakrament en samme virkning som dåpen (Komm. til Hos. og Sef.).

Johannes Krysostomus, biskop av Konstantinopel (født mellom 344 og 354), uttrykker sin dype respekt for presteverdigheten med følgende ord: "Prestene har fått en makt som Gud ikke har villet gi hverken til englene eller til erkeenglene. For det ble ikke sagt til disse: Hva som helst dere binder på jorden, skal være bundet i himmelen Hva prestene gjør her nede, det godkjenner Gud i det høye og Herren stadfester sine tjeneres dom. Hva annet har han gitt dem enn makt i himmelen? For han sier: Hvem dere forlater syndene, dem er de forlatt, og hvem dere fastholder dem, dem er de fastholdt. Hvilken makt kan være større enn den? Faderen har gitt hele dommen til Sønnen, og jeg ser at hele dommen er av Sønnen blitt overgitt til dem De jødiske prester tilkom det bare å rense

menneskenes legemlige spedalskhet, eller bedre sagt ikke å rense dem, men bare å erklære at de var renset. Den Nye Pakts prester derimot renser ikke menneskenes legemlige spedalskhet, men deres sjelers urenheter, og de har fått makt til ikke bare å erklære at sjelen er renset, men til fullkomment å rense dem De har makt til å forlate synder, ikke bare når de gjenföder oss (i dåpen), men også etter gjenfødselen" , ("Om Prestedømmet" III,5.6).

I Joh. Krysostomus' prekener finner vi flere ganger en formanings til ofte å bekjenne sine synder for Gud alene. Dette betyr ikke en fornektelse av det sakramentale skriftemål for presten. Til alle tider har kirken oppfordret de troende til ofte å anklage seg for Gud og å be ham om forlatelse. At Joh. Krysostomus ikke vil utelukke prestens mellomkomst, fremgår av hans gjentatte formanings til ikke å skamme seg" ved å bekjenne sine synder (sml. Hom. IV,4 om Lazar.; Hom. VIII,2 om boten) og av hans henvisning til David og tolleren, som "fortalte" og "åpenbarte" sine synder (Hom. 11,2,4 om boten). Hans uttalelser om en "syndsbekjennelse for Gud alene" var ment som en fritagelse for den offentlige bot, som i oldtiden utgjorde en del av skriftepraksisen, og som på Joh. Krysostomus' tid holdt på å gå ut av bruk. Den offentlige bot medførte at de som i hemmelighet hadde skriftet hos presten, etterpå "likesom på et teater måtte stå til skue for hele menigheten" (Hom. IV,4 om Lazar.). Det var denne offentlige bot Joh. Krysostomus ville erstatte med private bønner og selvfornektelser. Han fulgte deri Neetarius', patriarken av Konstantinopel, eksempel, som nylig hadde avskaffet de såkalte "botsprester", hvis oppgave det var å holde oppsyn over dem som gjorde offentlig bot, og å bestemme når disse igjen fikk lov til å gå til alters. I fremtiden skulle de skriftende etter egen samvittighet utføre den pålagte bot og avgjøre om de kunne gå til alters (sml. Sozomenus, "Kirkehistorie" VII,16).

Et klart bevis på at det ikke var Joh. Krysostomus' mening å ville avskaffe det sakramentale skriftemål for en prest, er at han som patriark av Konstantinopel selv stadig hørte skriftemål. En bispesynode i Kalkedon (403) anklaget ham for at han var altfor mild i sin skriftepraksis, idet han - så sa man - innbød folket til stadig på nytt å "komme til ham og å bli helbredet av ham, så ofte de syndet" (Mansi III,1146). Skriftemålet har fortsatt vært i bruk i den greske kirke inntil våre dager.

Botens sakrament inntar en stor plass i Augustins skrifter (Han ble født i 354 og var en av oldtidens største teologer). "Ingen skal si: Jeg gjør bot i hemmelighet for Gud, Herren som tilgir, vet at jeg gjør, bot i mitt hjerte. Er det da sagt forgjeves: Hva som helst du løser på jorden, skal være løst i himmelen? Er da nøklene forgjeves blitt gitt til kirken? Skal vi tilintetgjøre Evangeliet, Kristi ord" (Prk. 392,3)? 1 en annen preken formaner han synderne til å "henvende seg til biskopene, som forvalter nøklene i kirken Og hvis synden ikke bare er stor, men dessuten har gitt stor forargelse til andre, da må synderen ikke sette seg imot å gjøre bot i manges, ja hele folkets påsyn, dersom biskopen anser det som nyttig for kirken" (Prk. 351,4,9). Gang på gang gir han til kjenne at den kirkelige avløsning ikke bare var av disiplinær art, men virket for soning hos Gud (sml. Prk. 98,6; Tr. 121,4 over Joh.; Brev 228,8; Enchir. 65).

Uttrykkelig lærte han at ikke bare de tre største synder (frfall fra troen, mord og ekteskapsbrudd), men alle alvorlige synder mot de ti bud var underlagt kirkens nøklemakt (sml. Prk. 351,4,9; Prk. 278,12; Spec. 29). For de største synder ble det som regel pålagt en offentlig bot. For de mindre grove synder - og det samme gjaldt større synder som var gjort mer av svakhet eller uvitenhet enn av ondskap - nøyde skriftefare seg med en privat bot, "visse refselsers medisiner" ("quædam correptionum medicamenta" - sml. "Om tro og gode gjerninger" 26; "Om correptio og nåde" 15; "Om forskjellige spørsmål" 26).

Om botspraksisen i de første kristne tider vitner også de oldkirkelige ritualbøker og lovsamlinger. Den gamle lovsamling under navnet "Apostolisk overlevering", utgitt ca. 215 av den romerske prest

Hippolytus, inneholder et ritual for en bispeordinasjon, hvor det bl. a. bes følgende bønn over ordinanden: "Gi ham i den yppersteprestelige ånd å ha makt til å forlate synder etter ditt bud og å løse hvert bånd etter den myndighet du har gitt apostlene, og å behage deg i saktmodighet og et rent hjerte" (kap. 31)

I de såkalte "Didascalia Apostolorum" (Apostlenes undervisninger), avfattet i Syria i midten eller i første halvdel av det 3. årh., sies det til biskopen: "Å biskop, ta liksom den allmektige Gud med barmhjertighet imot dem som angrer Kjenn din plass, som er den allmektige Guds plass, og at du har fått myndighet til å tilgi synder, fordi til dere, biskoper, ble sagt: Hva som helst dere binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og hva som helst dere løser på jorden, skal være løst i himmelen; Fordi du har makt til å tilgi synder, fordi du er iført Kristi person" (kap. 6-7 i - I kap. 10 sammenlignes botens sakrament med dåpen, og sies det at ved begge meddeles den Hellige Ånd. En annen gammel kirkeorden, "Apostlenes Konstitusjoner", samlet av en syrisk forfatter omkring året 360, taler likeledes om biskopens makt til å forlate synder (VIII, 5,7)

Vi kan videre henvise til oldkirkens bispemøter, som ofte beskjeftiget seg med botspraksisen: således bispemøtet i Kartago (251 og 252), Roma (251), Elvira (305), Arles (314), Ancyra (314), Neo-Caesarea (320), det alminnelige kirkemøte i Nikea (325) . Med hensyn til bispemøtet i Elvira kan spesielt bemerkes at det (i likhet med Augustin) betegner boten for de mindre grove synder som en "correptio". Den bestod som regel deri at en i noen tid måtte holde seg borte fra den hl. kommunion. Således bestemte can. 14 at en pike som ikke bevarte sin jomfruelighet før ekteskapet, skulle nektes adgang til den hl. kommunion i ett år. Samme botsstraff fikk en som hadde drevet med hasardspill (can. 79). En som på tre søndager ikke hadde overvært den hl. messe, ble berøvet den hl. kommunion en kort tid (can. 21).

Kirkemøtene forutsetter skriftemålet som en alminnelig kjent praksis. Det samme gjør pavebrevene fra oldtiden. I disse brev behandler pavene alle slags spørsmål som hadde forbindelse med skriftemålspraksisen, men de omtaler aldri skriftemålspraksisen som noe nytt. Brevene (som er rettet til forskjellige biskoper i forskjellige land) besvarer praktiske spørsmål, f.eks. hvorledes skriftefedrene skulle forholde seg overfor dem som utsatte sin omvendelse inntil sin dødsstund. Sml. Siricius' (384-398) brev til biskop Himerius i Tarragona; Innocens I's (402-417) brev til biskop Exsuperius i Toulouse; Celestins (422-432) brev til biskopene i Vienne og Narbonne; Leo I's (440-461) brev til biskop Teodor i Forum Julii. Innocens I gir i sitt brev til biskop Decentius uttrykkelig til kjenne at det var skikk også å skrifte "de lettere (= mindre store) synder". Av særlig betydning er Leo I's brev til biskopene i Campania, Samnium og Picenum, hvor han klandrer noen prester fordi, de "i strid med den apostoliske regel" hadde lest opp for folket de synder som de troende hadde skriftet. "Det er nok" - sier han - "å bekjenne sine synder i hemmelighet for prestene alene", nemlig "først for Gud og så også for presten, som trer til med sin forbønn for de botferdiges synder".

Med hensyn til skriftepraksisen i de følgende århundrer kan vi nevne de mange pønitense-bøker, som ble utgitt til veiledning for skriftefedrene, således av Finnian (ca. 525-550), av Columban (ca. 600), av Theodor av Canterbury (668-690), av Egbert av York (732-766), av Halitgar av Cambrai (ca. 830), osv. En utførlig beskrivelse av botsliturgien finnes i den såkalte "Gelasianske sakramentbok" (fra ca. 700). Botens sakrament omtales ofte av teologene og bispemøtene i den tidlige middelalder. Noe betydningsfullt er også at de orientalske trossamfunn, som allerede i

oldtiden skilte seg fra den katolske kirke, like så vel som den gresk-skismatiske kirke, bibeholdt skriftemålets sakrament.

Kirken har alltid lært at det er en plikt å skrifte sine synder (dødssynder). De vitnesbyrd vi har anført viser dette klart. Derfor er det helt uriktig når det fra ikke-katolsk hold har vært påstått at det var først pave Innocens III (på Lateran-konsilet i 1215) som gjorde skriftemålet forpliktet. I en av kirkemøtets bestemmelser sies det at "alle troende av begge kjønn, som er kommet til skjels år, mi i det minste én gang om året skrifte sine synder hos sin egen sokneprest" (kap. 21). Hensikten med denne bestemmelse var bare å hindre at noen utsatte sitt skriftemål i årevis til ubestemt tid og å gjøre det mulig for sokneprestene å øve kontroll med de troendes skriftepraksis. Samme kirkemøte foreskrev at de troende minst én gang om året i påsketiden skulle motta den hl. kommunion. Ingen vil vel slutte av det at mottagelsen av nattverden først da ble en plikt. Så lenge de troende av egen fri vilje oppfylte denne plikt, var et ekstra kirkebud ikke nødvendig.

Nedgang i skriftemålspraksisen har det enkelte steder nok vært. Således beklaget Alkuin seg over (i et brev omkring året 800) at det i Syd-Frankrike hadde vokset frem blant folket en stor uvilje mot å skrifte for prestene, noe som sikkert de strenge botsstraffer hadde bidratt til. Mange utsatte sitt skriftemål inntil sin dødstime eller unnlot det helt. Uheldig virket også den manglende enhet i de forskjellige pønitensbøker. I slike omstendigheter er det ikke merkelig at noen blant folket begynte å tro at skriftemålet var en kirkelig institusjon og at det var nok å bekjenne sine synder for Gud alene. At det fantes slike mennesker i Syd-Frankrike, synes ikke bare å fremgå av Alcuins brev, men bevitnes også uttrykkelig av et bispemøte i Chalon (813). Når kirkemøtet i sin imøtegåelse (i can. 33) sier at både syndsbekjennelse for Gud og syndsbekjennelse for prestene med stor frukt var blitt praktisert i kirken, er meningen ikke at det var fakultativt å velge den ene eller den annen metode. I sin videre redegjørelse sier kirkemøtet uttrykkelig at "ifølge apostlenes institusjon" trenges begge slags syndsbekjennelser. I can. 32 irettesettes de personer som nok skrifter hos prestene, men som ikke avlegger en fullstendig bekjennelse.

Blant teologene i middelalderen har det vært meget diskutert om absolusjonens virkning i forhold til angeren. Men de har alltid lært at botens sakrament eller iallfall viljen til å skrifte og å motta den prestelige absolusjon er nødvendig til å få syndsforlatelse.

Den katolske lære at skriftemålet må gjøres for en prest, er ikke i strid med at det i middelalderen ofte forekom at man i dødsfare, når det ikke fantes en prest, bekjente sine synder for en legmann. Flere teologer anbefalte denne praksis og anså den endog som forpliktet. Men de lærte uttrykkelig at en legmann ikke kunne gi absolusjon. En slik bekjennelse hadde bare verdi som et uttrykk for en oppriktig lengsel etter det sakramentale skriftemål. Den fritok ikke for senere å skrifte hos en prest, når det ble anledning til det. Til utbredelsen av denne praksis bidro meget et gammelt skrift "Om den sanne og falske botferdighet", som feilaktig ble tilskrevet den store kirkefar Augustin. Det sies der: "Den som ikke kan finne noen prest som han kan skrifte for, bør bekjenne sine synder for sin neste En som bekjenner sine synder for sin neste, selv om denne ikke har makt til å gi absolusjon, blir derved verdig til syndsforlatelse, nemlig ved sin lengsel etter å ha en prest" (Migne P.L.XL p. 1122). På samme måte skriver Thomas av Aquino: "Skjønt en legmann ikke kan fullbyrde sakramentet, dvs. gi absolusjonen, vil den høyeste prest (Gud) utfylle det som mangler fra prestens side" (Sum. Theol. Suppl. Qu. VIII,A.2).

KAP. III.

DE MEST BRUKTE SLAGORD MOT SKRIFTEMÅLET

1. Hvorfor skal jeg henvende meg til et menneske for å få syndsforlatelse? Gud alene kan forlate synder. Det er mot ham vi har syndet. Derfor vil jeg søke tilgivelse hos ham uten mellomkomst av en prest, som også selv er et syndig menneske.

Uten tvil er det Gud alene som kan forlate synder. Men spørsmålet er hvorledes han vil gjøre det. Og dette er noe som han alene har rett til å bestemme. Da jødene engang gjorde den samme innvending: "Hvem kan forlate synder uten Gud alene?", sa Jesus at "Menneskesønnen hadde makt på jorden til å forlate synder" (Luk. 5,21-24). Liksom Jesus hadde denne makt ikke bare som Gud, men også som menneske (som "menneskesønnen"), kan han også utøve denne makt gjennom mennesker. Hvis vi forkaster skriftemålets sakrament under påskudd av at Gud alene kan forlate synder, må vi også forkaste dåpens sakrament. Jesus er sakramentenes egentlige forvalter. Prestene er bare hans redskaper. De forvalter sakramentene i kraft av hans oppdrag, og det er hans ledsagende nåde som gir sakramentene deres virkning.

Når en sier at synden er et personlig anliggende mellom et menneske og Gud alene, kan vi svare at den nettopp ikke er det. En krenkelse mot Gud er samtidig en krenkelse mot hele de helliges samfunn. Og det er av den grunn (foruten av andre, som vi vil omtale i kap. IV) at Gud vil at syndene også skal bekjennes for kirken, som presten er representant for. "Gud vil ikke tilgi uten kirken. Den lider under synden, og derfor vil Gud at den også skal medvirke til syndens tilgivelse" (Pascal, "Tanker"). På dommedagen vil hvert menneskes synder bli åpenbart for hele verden. Ingen vil da kunne unndra seg det store skriftemål ved å si: "Hva har andre mennesker å gjøre med mine synder? De er en sak mellom Gud og meg". Derfor må det ikke synes urimelig at Gud allerede her i livet krever en frivillig syndsbejennelse.

At presten er et syndig menneske, og derfor også selv skrifter, er ingen grunn til ikke å skrifte hos ham. Går vi ikke til en lege, til tross for at også han kan bli syk og trenge legehjelp? Presten tilgir syndene ikke i kraft av sin personlige hellighet, men ved Jesu makt og fortjenester. Egentlig måtte vi takke Guds barmhjertighet for at han benytter seg av svake mennesker til forvaltningen av botens sakrament, fordi derved blir syndsbejennelsen lettere. Presten blir ved tanken på sin egen svakhet beveget til mildhet overfor de skriftende.

De som vil unndra seg skriftemålet under påskudd av at også prestene er syndige mennesker, handler like ufornuftig som syrereren Naaman, som nektet å vaske seg i den smussige Jordan-elv. slik som profeten Elisa hadde foreskrevet til hans helbredelse. "Jeg tenkte" - sa han "at profeten ville komme til meg og røre ved min spedalskhet og helbrede meg. Er ikke Damaskus' floder større og renere enn alle Israels vann?" Men hans tjenere sa til ham: "Min Fader! Dersom profeten hadde pålagt deg noe svært, ville du ikke ha gjort det? Hvor meget mer da, når han sier til deg: Tvert deg, og du skal bli ren" (2 Kong. 5,11-13)?

2. Er ikke skriftemålet et altfor lettvent middel til å få syndsforlatelse? Katolikkene - sies det - kan synde så ofte de vil, og så hver gang etterpå bare gå til skrifte.

Det er merkelig at man forkaster skriftemålet den ene gang fordi det er en altfor stor byrde, og den annen gang fordi det er altfor lettvent.

Enhver katolikk vet, og kirken fremholder det stadig i sin forkynnelse, at skriftemålet (og den av presten meddelte absolusjon) er ugyldig, hvis en skrifter med den mening etterpå å begå de samme synder om igjen. Skriftemålet krever en alvorlig selvprøvelse. Til et godt forsett hører at man er beredt til å unngå de nærmeste anledninger til synd, å gjøre godt igjen den skade man har forvoldt andre, og å forsone seg med de personer man har levd i fiendskap med. Selvfølgelig kan det nok

hende at en også etter de edelmodigste forsetter faller tilbake i gamle feil. Hvis det viser seg etter gjentatte tilbakefall i de samme grove synder at den oppriktige vilje til forbedring mangler, er en prest nødt til å nekte absolusjonen.

Og så vil vi spørre dem som mener at skriftemålet er altfor lettvinnt, om ikke en syndsbejennelse for Gud alene er meget mer lettvinnt og medfører en meget større fare for misbruk og illusjon.

3. Medfører ikke skriftemålet en fare for usømmelige forhold mellom presten og skriftebarnet?

Den alminnelige skriftepraksis i den katolske kirke gjennom alle århundrer må for hvert tenkende menneske være et tilstrekkelig bevis på at skriftemålet ikke kan være noen sedefordervende institusjon, slik som det i katolskfiendtlige smedeskrifter av og til er blitt fremstilt. Gode katolske foreldre hele verden over anser det som en stor betryggelse for deres barns sedelige liv at de skrifter regelmessig. Kirken foreskriver at enhver skal skrifte minst en gang om året, men det er sedvane at katolikken skrifter meget oftere. De nevnte smedeskrifter har sin opprinnelse i en sykkelig fantasi og ondskapsfull bakvaskelse, og delvis også i misforståelse av kasuistikken i noen moralsk-teologiske studie bøker. [Det er f. eks. meningsløst når noen har oppfattet de fingerte kasus i disse bøker som spørsmål skriftefarens skulle stille sine skriftebarn. Ordet "Quæritur", som de enkelte kasus blir innledet med, tolket man som om det stod "Quæatur", dvs. Det må spørres". I virkeligheten betyr det ikke annet enn "Spørsmålet er", dvs. "Spørsmålet som nå skal behandles, er følgende".] Det vil alltid finnes dårlige katolikker som på grunn av en irettesettelse eller et berettiget spørsmål om et syndig forhold er blitt fornærmet på sin skriftefar og av den grunn er tilbøyelige til å tale ondt om skriftemålet. "Mangen en Herodes eller Herodiades har krevet skriftefarens hode, fordi han med en Johannes' mot har sagt dem: Dette eller det er deg ikke tillatt" (Kard. Faulhaber, "Zeitfrage").

For å verne skriftemålet mot enhver vanhelligelse har kirken omgitt det med strenge forskrifter. Skriftemålet pleier alltid å foregå i en skriftestol på et synlig sted i kirken. Å høre en kvinnes skriftemål på et annet sted er utenom et nødtilfelle helt forbudt (Kirkens lovbok can. 910). Skriftestolen er laget slik at presten og den skriftende er skilt fra hverandre ved en vegg med et gitter i (can. 909). Meget strenge straffer er fastsatt for det tilfelle en skriftefar skulle si noe under utøvelsen av sitt embete som kunne oppfattes som en forførelse til ukyskhets. Skriftebarnet er forpliktet til innen en måned å anmelde en slik prest til den kirkelige øvrighet. Ved unnlattelse pådrar det seg uten videre ekskommunikasjonen, som ingen prest kan gi absolusjon for før anmeldelsen er skjedd (can. 904 og 2368). Videre har kirken bestemt at ingen prest kan gyldig absolvere en ukyskhets synd, som noen har begått sammen med ham. Ved en fingert absolusjon blir presten uten videre ekskommunisert (can. 884 og 2367). Disse bestemmelser skal ikke bare beskytte skriftemålet mot ethvert misbruk, men også presten mot enhver ufornuftig mistanke.

Til skriftemålet kreves ikke noen inngående beskrivelser. Også ukyskhetssynder kan antydes med noen ganske få ord uten at bluferdigheten på noen måte blir krenket. Å høre skriftemål medfører sikkert ikke noen større fare for presten enn undersøkelsen av pasientene for legene. I virkeligheten er prestenes sjelesorg i skriftestolen et mektig middel til deres personlige helliggjøring. Bedre enn andre mennesker får de se de ødeleggelser og den ulykke som syndene forvolder i sjelene. Tanken på den svære kamp som kyskhetsbudet ofte krever av ugifte og gifte, vil hjelpe presten til å være tro

mot sitt sølibatsløfte, så han ved sitt eksempel kan styrke andre til avholdenhet. I skriftestolen kan presten ofte være vitne til stor dyd og heltemot, noe som nødvendigvis vil virke tilbake på ham selv.

Dessuten må man tenke på de seerlige nådegaver presten er utrustet med til utøvelsen av sitt embete som skriftefar. Hele hans prestegjerning, den daglige messe og hl. Kommunion, de daglige timebønner med skriftlesning, den daglige meditasjon og andre bønner er et vern mot synden.

4. Skriftemålet er bare et maktmiddel for prestene til å herske over menneskenes samvittighet.

Hvis skriftemålet skyldtes prestenes maktsyke, er det merkelig at de ikke har fritatt seg selv for det. Et faktum er at prestene pleier å skrifte oftere enn det alminnelige folk. Kirkens lovbok foreskriver at "alle prester må skrifte ofte" (can. 125), og dette uansett om de har gjort en alvorlig synd eller ikke, mens de alminnelige troende bare er forpliktet til å skrifte én gang om året (can. 906) og da bare i det tilfelle de har gjort en alvorlig synd.

Presteembetet er en tjenerstilling, som krever megen forsakelse og innskrenkning av prestenes personlige frihet. Tenk bare på forsakelsen av familielivet.

De som i skriftemålet ikke ser annet enn et middel for prestenes maktsyke, har ikke anelse om hvor stor byrde forvaltningen av dette sakrament også i seg selv er for prestene. I større menigheter må presten ofte time etter time sitte i skriftestolen, som ikke er annet enn et skap, ofte med dårlig luft. Og hele tiden må han samvittighetsfullt høre på hvert av sine skriftebarn, mens et tungt ansvar hviler på ham som dommer og rådgiver. Han må dømme om den oppriktige vilje til forbedring er tilstede, noe som i tvilsomme tilfeller kan volde ham et sant martyrium. Som rådgiver kan han bli stilt overfor de vanskeligste samvittighetsspørsmål.

Prestens embete som skriftefar medfører et så stort ansvar at han, istedenfor å opphøye seg, kan bli fristet til liksom Moses å be: "Herre, hvorfor har du lagt byrden av hele dette folk på meg? Har jeg unnfanget hele dette folk, har jeg født det, at du sier til meg: Bær det i din favn, liksom barnevokteren bærer det diende barn, hen til det land du har tilsvoret dets fedre" (4 Mos. 11, 11-12)?

Og så vil vi samtidig tilføye at en prest må utøve sitt embete som skriftefar helt gratis. Å kreve betaling for skriftemålet ville kirken betrakte som en stor synd.

KAP. IV

SKRIFTEMALETS VELSIGNELSESRIKE VIRKNINGER FOR DET ÅNDELIGE OG MORALSKE LIV

Selv bortsett fra de nådegaver som botens sakrament først og fremst er innstiftet til (syndsforlatelse, den helliggjørende nåde med en særlig nådehjelp til livets forbedring), er skriftemålet også av mange andre grunner overordentlig nyttig for det enkelte menneske og for hele samfunnet.

1. Skriftemålet er et middel til å bekjempe det menneskelige hovmod, som er syndens rot.

Hver synd har sin grunn i hovmod, som gjør at et menneske setter sin vilje over Guds vilje. Og ved hver synd blir denne selvopphøyelse næret. Det er derfor at Gud har gjort syndsforlatelsen avhengig av en særlig ydmykelse, nemlig en syndsbejennelse overfor et annet menneske. Ved en indre bejennelse, hvor vi alene er vår egen dommer, unnskylder vi oss altfor lett. For å være oppriktige mot oss selv må vi se oss liksom gjennom en annens øyne. "Mennesket kommer meget ofte først da til den rette erkjennelse av sin synd, når han bejerner sin synd, ikke bare for Gud, men for et menneske" (Pascal).

2. Den tanke at også hemmelige synder må skrifies, er en tøyse mot lidenskapene.

Syndene trives best i mørket, dvs. så lenge de kan begås i hemmelighet. Mange har mindre frykt for Guds dom enn for menneskenes dom. Derfor har Gud bestemt at syndene ikke bare skal bejernes for ham. I sin barmhjertighet bruker han menneskenes frykt for hverandres dom til å bevare dem for hans dom og den evige fordømmelse.

3. Skriftemålet tvinger et menneske til ofte å ransake sin samvittighet.

Den første betingelse for å kunne forbedre vårt liv er at vi kjenner våre feil. Det kreves en regelmessig ransakelse av samvittigheten. Men hvor vanskelig kommer menneskene til den av seg selv! Derfor kommer Gud oss til hjelp ved å forplikte oss til å skrive våre synder. Derved tvinges vi til ikke bare å ransake vår samvittighet umiddelbart før skriftemålet, men også i det daglige liv å øve større kontroll med oss selv, så vi kan huske våre synder til det følgende skriftemål. Vi blir mer oppmerksom på om det er fremskritt eller tilbakegang i vårt åndelige liv, og på hva som er årsak til bestemte feil.

Jo oftere man skrifter, desto flere feil vil man ofte oppdage hos seg selv. Derimot jo sjeldnere en skrifter, desto mindre bruk for skriftemål en ofte innbiller seg å ha. Uten å bejerner sine synder for presten kommer en lett til også å unnlate å bejerner dem for Gud, og i høyden å nøye seg med en ubestemt syndserkjennelse uten en alvorlig samvittighetsransakelse. Det ble meg engang fortalt at en katolsk prest holdt et foredrag om skriftemålets sakrament og av en tilstedeværende dame fikk tilslengt den intetsigende bemerkning at hun foretrakk å skrive for Gud alene. "Når" - spurte presten slagferdig - "har fruene siste gang skriftet for Gud?" Damen tidde skamfullt. "Der ser De" - fortsatte presten - "det er bare slagord".

4. Skriftemålet tvinger oss til å gjøre større alvor av vår vilje til å forbedre vårt liv.

For å få syndsforlatelse må man omvende seg fra sine synder, dvs. være villig til å unngå dem i fremtiden. Men særlig med hensyn til sin omvendelse kan en så lett bli et offer for selvbedrag. Gud vil gjerne tilgi syndene, men den fare eksisterer at menneskene misbruker hans barmhjertighet til å krenke ham enda mer og å styrte seg selv i dypere forderv. Det er derfor at Gud i sin godhet har knyttet syndsforlatelsen til botens sakrament, hvor ikke bare den skriftende selv, men også presten skal dømme om ens omvendelse.

En som skrifter uten viljen til å forbedre seg, får ingen tilgivelse, men gjør seg tvert om (ved sin misbruk av det hellige) skyldig i en ny stor synd. Allerede denne tanke er en kraftig beveggrunn til å prøve seg selv før skriftemålet med hensyn til sitt gode forsett. En katolikk som ikke vil avstå fra

en eller annen alvorlig synd, vil helst holde seg vekk fra skriftemålet, fordi hans samvittighet sier ham at han ikke er verdig til det. Han vil nok ikke ha imot hver dag å be sitt "Fader Vår" med bønnen "Forlat oss vår skyld". Og hvis Kristus ikke hadde innstiftet skriftemålets sakrament, kunne han muligens tro at en slik skyldbekjennelse for Gud alene var angerfull nok. Men en slik illusjon blir nå umuliggjort ved hans uvilje mot det sakramentale skriftemål.

5. Skriftemålets sakrament er en stor kilde til sjelefred og derved meget nyttig for den sjelelige sunnhet.

Når en sorg trykker oss, føler vi oss lettet i hjertet ved å åpne vårt hjerte for en annen, som vi har tillit til. Dette gjelder ikke minst samvittighetskvaler, som er den største smerte. Liksom den legemlige helbredelse ofte begynner med at maven kaster opp giftstoffene, således er syndsbejennelsen begynnelsen til sjelens helbredelse. Dette forstod allerede oldtidens ikke-kristne filosofer. Platon tilrådet dem som hadde begått en forbrytelse, til å bekjenne den (Gorgias kap. 36), og Seneca sa zt "å tilstå sine feil er et tegn på en sunn sjel" (Ep. 53,8).

Skriftemålets mentalhygienske betydning anerkjennes også av den moderne psykologi. Således kan nevnes Erik Berggren ("Till den kristne biktens psykologi", Stockholm 1946). Den danske overlege H. J. Schou anbefalte av den grunn at "skriftemålet skulle gjenopplives i den protestantiske kirke" ("Kirke og Kultur", 1927). Den amerikanske psykolog K. A. Murray ved Harvard Psychological Clinic peker på at sjelelige forstyrrelser er langt mindre utbredt blant katolikkene i Amerika enn blant protestantene og andre ikke-katolske befolkningsgrupper (sml. "Om sjelelig fornyelse" av den svenske prest og psykolog Gösta Nordquist). Også dr. med. H. J. Vetlesen henviser i sin bok "Sundhet" til det "eiendommelige forhold, som statistikken viser oss, at der blant katolikkene er færre sinnssyke enn blant protestantene". Han forklarer det ved skriftemålet og sier at det rommer en sannhetskjerne når det har vært sagt: "I gamle dager bygget man skriftestoler, nå bygger man galehus". På lignende måte uttalte den danske prost Riisager seg om "den avslørende statistikk som forteller oss at blant medlemmene av en protestantisk kirke uten fast skriftemålspraksis er nevrosenes antall mange ganger større enn blant katolikker". Biskop A. Fjellbu gjengir i sin bok "Sjelesorg" følgende bevitnelse av forfatterne til "The Dictionary of Psychological Medicine": "Blant asylbehandlede melankolikere finner man ofte pasienter med den forestilling at de har begått den eneste synd som ikke blir tilgitt, synden mot Den hellige Ånd. Blant dem som var besatt av denne idé, hadde de bare møtt en eneste som var katolikk. Alle andre hørte til kirker hvor ikke skriftemål var alminnelig". Det er også et faktum at selvmordshyppigheten i katolske land er lavere enn i ikke-katolske land, noe som fremgår bl. a. av de statistiske oppgaver som FN's Verdenshelseorganisasjon har offentliggjort. Utvilsomt spiller også her skriftemålet en rolle (sml. Prof. G. Mayr i "Handwörterbuch der Staatswissenschaften" 1901).

Imidlertid må bemerkes at skriftemålets mentalhygienske verdi ikke bare finnes i syndsbejennelsen, men fremfor alt i forsikringen om syndsforlatelsen gjennom den prestelige absolusjon. En psykiatri som ikke kjenner begrepet synd og som betrakter skyldfølelse nærmest som en sykdom, kan ikke skape virkelig fred i det menneskelige sinn. Det kan være så vanskelig for et menneske å bygge sin tro på syndsforlatelsen bare på det faktum at man tror. Det vi har behov for, er et tegn eller ord fra Gud, rettet til oss personlig med forsikring om at våre synder er tilgitt. Den fortapte sønn kom ikke til ro før hans far gav ham fredskysset. Apostlene, Maria Magdalena, røveren på korset, kvinnen som var grepet i hor, fikk fred ved at Jesus tilgav dem med uttrykkelige

ord. Den samme godhet vil Jesus vise alle i botens sakrament. "Hvem kaster ikke et misunnelig blick på skriftestolen" - skrev Naville, protestantisk professor i Genf - "hvem ønsket ikke i angerens bitterhet og uvissheten om tilgivelse å høre en stemme som med Kristi autoritet sier til ham: Gå i fred, dine synder er deg forlatt?" (Disputas 1839).

6. Skriftemålet er unnnværlig for sjelesorgen.

I skriftestolen finner vi en åndelig lege som vi ikke bare åpenbarer våre svakheter for, men som også hjelper oss til å oppdage dem. Ingen er en god dommer i sin egen sak. Han viser de farer som truer vår sjel, og de midler som er nødvendige for å unngå dem. Med vår skriftefar taler vi frimodig om våre indre vanskeligheter, fordi å høre skriftemål er hans embete, som han i kraft av presteavgiselsens sakrament får en særlig nådehjelp til, og som han ved et langvarig studium på en særlig måte er blitt utdannet til, og fordi det på grunn av sakramentets ubrytelige segl ikke er noen fare for at han vil tale med andre om det vi har betrodd ham.

I skriftestolen har kirken anledning til å forklare Guds bud også med hensyn til ting som man vanskelig kan komme inn på i offentlige prekener. Særlig for ungdommen er den individuelle sjelesorg i skriftestolen meget viktig. Foreldrenes og lærernes mest omsorgsfulle oppdragelse strekker ikke til. Synden kan snike seg hemmelig inn i et barns hjerte og unngår altfor ofte oppdragernes selv mest årvåkne blick. For å kunne verne ungdommen mot den omsegripende usedelighet må det kunne kastes et blick i hjertenes skjulte folder. Hvor mange mennesker ville ikke i sin unge alder, da de ikke forstod det syndige i visse handlinger, ha blitt et offer for en dårlig vane, hvis de ikke, hadde stått under en skriftefars våkende omsorg?

Selvfølgelig forutsettes det at en skriftefar oppriktig og med det nødvendig alvor. At det siste kan mangle hos en del mennesker, er ikke et bevis mot skriftemålets kraft til helliggjøring. De beste ting (som f. eks. også Nattverdens sakrament) kan bli misbrukt. For å forklare at moralen hos mange katolikker ikke synes å være bedre enn hos andre, må en også ta i betraktning at det - ikke minst i enkelte såkalte katolske land - finnes mange navnkatolikker, som så godt som aldri mottar de hellige sakramenter. I det hele tatt må en være forsiktig i å bedømme et folks moralitet. De største synder begås ofte i hemmelighet eller faller ikke inn under de alminnelige straffelover (som unaturlig barnebegrensning, fosterdrap, skilsmisse, selvmord, osv.). Men det er et ubestridelig faktum, som erfaringen stadig på nytt har vist, at det sedelige liv stiger i alminnelighet i samme grad som de troende går regelmessig og med alvor til skrifte, og at det sedelige forderv tiltar i samme grad som skriftemålet blir forsømt.

KAP. V

SKRIFTEMÅLET HOS PROTESTANTENE

Det har aldri vært Luthers mening å avskaffe skriftemålet. Tvert imot, han forsvarte det ofte med stor kraft. Han gav det en fast plass i sin "Bønnebok" fra 1527. Hans "Store Katekismus" (2. utg. 1529) inneholder en formaning til skriftemål på 8 sider, hvor det likefrem sies at en som forkaster skriftemålet, ikke er kristen. "Hvis du forakter det og i stolthet unnlater å skrifte, da slutter vi at du ikke er noen kristen og ikke berettiget til å nyte Alterets sakrament. For du ringeakter det som ingen kristen skal ringeakte, og viser derved at du ikke kan ha syndenes forlatelse" "Derfor, når jeg formaner til skriftemål, da gjør jeg intet annet enn at jeg formaner enhver til å være en kristen".

Nærmest helt katolsk er den skriftemålsundervisning som finnes i Luthers "Lille Katekismus" (slik som den ble utgitt siden 1531 og ble inntatt blant de lutherske bekjennelsesskrifter). "Til skriftemålet" så heter det der - "hører to stykker: for det første at man bekjenner synden, og for det annet at man tar imot avløsningen eller syndsforlatelsen av skriftefaren som av Gud selv og aldeles ikke tviler derpå, men tror fast at syndene derved er forlatt for Guds åsyn i himmelen". I samme instruks gir han et detaljert skriftespeil (synderegister) til hjelp for de skriftende. "Den augsburgske konfesjon" (1530) sier i Art. 75 ("Om skriftemålet"): "Skriftemålet er ikke avskaffet i våre kirker. Man pleier jo ikke rekke Herrens legeme til andre enn dem som i forveien er blitt prøvet og avløst Man lærer menneskene at de skal akte avløsningen overmåte høyt, fordi den er Guds røst og tilsies etter Guds befaling. Nøklemakten blir holdt i ære, og man minner om hvilken stor trøst den bringer de forferdede samvittigheter". "Apologien for den augsburgske konfesjon" (Art. XII) betegner det som "ugudelig" å ville "bortskaffe den private absolusjon av kirken". Også de lutherske "Smalkaldiske Artikler" insisterer på bibeholdelsen av skriftemålet. "Da absolusjonen eller nøklemakten også er en hjelp, en trøst mot synden og den onde samvittighet, innstiftet av Kristus i Evangeliet, må kirken endelig for alle ting ikke la skriftemålet eller absolusjonen gå av bruk" (P. III, Art. 8). Den såkalte "Reformatio Vitebergensis", som Luther underskrev sammen med andre teologer, forplikter presten til å la straffe "den som et helt år hverken søker absolusjon eller kommer til Herrens nattverd". Selv skriftet Luther ofte, særlig hos Bugenhagen. Skriftemålet var ham så dyrebart at han "ville grave det opp av jorden og hente det over tusener mil" (Walch XIX, 1073). "Om tusener og atter tusener av verdener var mine, så ville jeg dog heller miste alt dette enn la et eneste stykke, selv det ringeste, av dette skriftemål komme ut av kirken" (Walch XVII, 2452).

I "Den augsburgske konfesjon" (Art. IX-WII) og i "Apologien for den augsburgske konfesjon" (Art. XIII) regnes skriftemålet som et sakrament. Likeledes i Luthers "Store Katekismus", hvor det omtales som "det tredje sakrament". I hans "Lille Katekismus" fikk det plass mellom dåpen og Alterets sakrament. Ennå året før sin død uttalte Luther at han gjerne vil være med på å kalle skriftemålet et sakrament.

En lang tid etter reformasjonen ble skriftemålet alminnelig praktisert i de lutherske kirker. Det er nok å henvise til de tallrike kirkeordninger i de lutherske land, som forutsetter en alminnelig skriftepraksis (sml. Dr. K. Krogh-Tønning, "Kirkelige vitnesbyrd om Absolutionen", 1881). I det dansk-norske kirkeritual av Kristian V (1685) heter det: "De som vil bruke det hellige nattverdssakrament, skal enten dagen i forveien eller samme dag før prekenen, hvis det av viktige grunner ikke kan skje dagen i forveien, fremstille seg hos presten i skriftestolen, bekjenne sine synder for ham og be om avløsning De skal i en sann hjertets ydmykhet komme frem, og som for Guds ansikt sette seg i ærbødighet ned på kne for Herrens tjener, mens de gjør sitt skriftemål og tar imot avløsning".

Etterhånden er skriftemålet mer og mer gått ut av bruk hos lutheranerne. Forskjellige årsaker har bidratt til denne utvikling. En av hovedårsakene er lutheranismens uklare standpunkt fra begynnelsen av med hensyn til skriftemålets nødvendighet.

[All den stund Jesus har innstiftet botens sakrament, er det en samvittighetsplikt å bruke dette nådemiddel, og for så vidt den katolske kirke fremholder denne samvittighetsplikt, kan man si at det katolske skriftemål er tvungent. Den skriftevang som de lutherske kirkeordninger en lang tid utøvet, må nettopp fordi de samtidig benektet at skriftemålet er en samvittighetsplikt - med langt større rett betegnes som samvittighetstvang.

Det er en feiltagelse å mene at det helt frivillige skriftemål er så meget lettere og mer tiltalende enn det forpliktete skriftemål. Det motsatte er tilfelle. Overbevisningen om at Kristus har forordnet skriftemålet, gjør det så naturlig for oss katolikker å skrifte. Uten denne overbevisning ville menneskene i alminnelighet vanskelig kunne overvinne sin naturlige generthet for å bekjenne sine svakheter for et annet menneske.

Luther ville også gjøre skriftemålet lettere ved å løse det fra presteembetet. Enhver skulle ha frihet til å skrifte for hvem som helst. De lutherske kirkeordninger har lite respektert denne frihet. De krevde at folket skulle skrifte for prestene. Et faktum er også at folket i alminnelighet ikke ville like å skrifte for andre enn prestene. En alminnelig skriftemålspraksis er bare mulig i et kirkesamfunn med et offisielt skriftemålsembete, så det samtidig er mulig for de troende å vite om hverandre at de skrifter.]

Luther forutsetter nok at en kristen er forpliktet til å skrifte. I sin "Store Katekismus" sier han at en som unnlater å skrifte, ikke er noen kristen, og de lutherske kirkeordninger foreskrev skriftemålet som en nødvendig betingelse for altergangen. Men samtidig hevdet man stadig at skriftemålet (i kraft av den reformatoriske "evangeliske frihet") skulle være en frivillig sak. Denne inkonsekvente fornektelse av skriftemålet som en samvittighetsplikt virket forvirrende på folket og svekket troen på skriftemålet som en guddommelig institusjon. Først gikk det private skriftemål ut av bruk, noe som for en del også hadde sin grunn i at altergangen ble sjeldnere. På mange steder holdtes det altergang bare et par ganger om året, og da var antallet av de skriftende ofte så stort at en privat skriftesamtale ble umulig. Som en betingelse for altergangen ble det private skriftemål offisielt avskaffet ved en kongelig resolusjon av 2. des. 1886. En tid praktisertes så et fellesskriftemål med en generell absolusjon. Men flere prester hadde imot å uttale en absolusjon over mennesker som de ikke hadde noen mulighet for å prøve. Til slutt bestemte en kongelig resolusjon av 23. sept. 1907 at absolusjonen ikke lenger var nødvendig til altergangen. Etter den tid utdøde skriftemålet i flere og flere menigheter. Det faktum at skriftemålet her i landet i flere århundrer hadde vært forordnet ved en statslov og mer var blitt en slags katekismus-overhøring og borgerlig tuktemiddel, har sikkert bidratt til at skriftemålet ikke lenger ble betraktet som en guddommelig institusjon. En forklaring på skriftemålets forfall må til slutt også søkes i den lutherske lære som tilskriver nattverden den samme virkning (nemlig syndsforlatelse) som skriftemålet, noe som nødvendigvis må ha til følge at det siste sakrament blir overflødig i folkets tanker.

Kommunionen er innstiftet som en næring til å bevare nådelivet, dvs. å hindre dødssynden, og ikke som et middel til å gjengi nådelivet, dvs. å bortta dødssynden. "Dette er det brød som kommer ned fra himmelen, for at den som eter av det, ikke skal dø" (Joh. 6, 50). "Den som eter mitt kjød og drikker mitt blod, han blir i meg og jeg i ham" (v. 56). Kommunionen virker nok også syndsforlatelse, men det gjelder bare de mindre synder, på samme måte som den legemlige næring helbreder de mindre sykdommer. Nattverden er ikke bare et måltid, men også en offerhandling (messeofferet, som består i en sakramental blodsutgytelse til minne om Kristi død på korset). Messeofferet virker med til forlatelse også av dødssynder ved å oppnå omvendelsens nåde.

Imidlertid viser det seg i den nyere tid blant protestantene en økende interesse for gjeninnførelsen av det private skriftemål. Alene i Tyskland er det i løpet av tyve år (1938-1957) av protestantene utgitt minst 25 bøker og en stor mengde artikler til forsvar for det. Støtet utgikk fra "Die Evangelische Michaelsbruderschaft", som ble stiftet i 1922. Generalsynoden for "den forente evangelisk-lutherske kirke" i Tyskland, som ble holdt i Flensburg (1952), vedtok en "Ordnung for det kirkelige liv", som innbefattet skriftemål og absolusjon. Interesse for skriftemålet kom på en særlig måte til uttrykk på den store protestantiske Kirchentag i Frankfurt (1956), hvor et stort antall deltagere benyttet anledningen til å skrifte i sakristiene i de forskjellige kirker. Skriftemålet er fra

den tid blitt en fast praksis på kirkedagene. I den nye enhetskatekismus for den evangelisk-lutherske kirke i Tyskland (1957) er det inntatt et avsnitt om "Nøkleembetet og skriftemålet" med en utførlig anvisning for det private skriftemål. De ti bud danner grunnlaget for syndsbekjennelsen. Også den "Allgemeine Evangelisch Gebetbuch" (1955) inneholder en skrifteordning.

I Danmark var den lutherske biskop Fuglsang-Damgaard en foregangsmann ved sitt skrift "Privatskriftemålets fornyelse" (1933). Spesielt må nevnes det sjelesorgsarbeide under navnet "Nicolai-tjeneste", som "Kirkens korshær" har opprettet i København (1957), og hvor det personlige skriftemål spiller en stor rolle. Nicolai-tjenesten har forbindelse med 120 prester, og et lignende sjelesorgs-arbeide er etter hvert blitt organisert i en rekke andre byer.

I en særlig grad har det private skriftemål hatt en renessanse i Sverige. Biskop Bo Gjertz betegner i sin bok "Kristi Kyrka" (1933) skriftemålet som et sakrament. Av stor betydning var innføringen av kapitlet om "Det private skriftemål" i den svenske "Kyrkohandboken" (1942). Biskop Arvid Runestam sier i " Svensk kyrka och teologi i dag" (1953) at "å ha omsorg for de enkelte sjeler og å være skriftefar er en av prestens aller første plikter, for ikke å si den viktigste". Erik Berggren forsvarte særlig skriftemålets mentalhygienske betydning i sin doktoravhandling "Till den kristna biktens psykologi" (1946). Det er etter hvert blitt utgitt flere veiledninger til skriftemål. Således f. eks. "Vad är bikt" av Per-Olof Sjögren, som i 1960 hadde sitt 3dje opplag.

Også innen den norske kirke har det private skriftemål i den senere tid fått mange forsvarere, som f. eks. biskop Skagestad ("Pastorallære"), biskop Sigurd Normann ("Vår Lutherske arv"), biskop Kaare Støylen ("Arv og Ansvar"), Peder Olsen ("Veiledning i sjelesorg" og "Det private skriftemål"). I 1948 gjorde styret i Oslo presteforening opptak til å få en instruks for privat skriftemål tatt inn i alterboken og salmeboken. Privat skriftemål praktiseres av foreningen "Ordo Crucis".

I den anglikanske kirke begynte gjeninnførelsen av det private skriftemål allerede meget tidligere særlig under innflytelse av den såkalte anglo-katolske bevegelse (fra midten av det forrige århundre).

Motstanden mot det private skriftemål har fra begynnelsen av vært størst og holdt seg lengst i de reformerte kirker. Men i den nyeste tid er det også der kommet en forandring. Stor oppsikt vakte således den sveitsiske kalvinist Max Thurian med sin bok "La Confession" (1953), hvor han endog holder skriftemålet for et sakrament. Forordet til boken er skrevet av selveste presidenten for den protestantiske federasjonen i Frankrike, Mare Boegner. En annen fremstående kalvinist, professor J. Courvoisier, dekan for det protestantiske teol. fakultet i Genf, går også sterkt inn for gjeninnførelsen av skriftemålet, som det ifølge ham egentlig ikke var Kalvins mening helt å forkaste.

Skriftepraksisen er gjenopptatt av det protestantiske ordenssamfunn i Taizé. Også blant de reformerte i Holland er det utkommet flere skrifter til forsvar for skriftemålet, således av Lodewyk van Wechelrode ("Christus en de vergeving der zonden"), ds. W. Zeydner ("Boete"), dr. M. J. Arntzen ("Biecht en Vergeving van zonden").

KAP. VI OM AVLAT

Noe som har nær forbindelse med skriftemålet, men likevel er vidt forskjellig fra det, er avlat. Avlat er ikke syndsforlatelse, men bare en ettergivelse av de timelige (= ikke evige) syndestraffer som et menneske ofte enda har å lide (enten her på jorden eller i renselsesstedet) etter at selve synden (syndeskylden) er forlatt.

At syndsforlatelsen ikke alltid medfører ettergivelse av enhver syndestraff, har vi mange beviser på i den hl. Skrift. Gang på gang beretter den om mennesker som fikk tilgivelse for sin synd (og ble forsonet med Gud), men likevel måtte lide noen straff for den. Jødene fikk som straff for sine misgjerninger ikke komme inn i det forjettede land, til tross for at Gud sa til Moses: "Jeg har tilgitt folket etter ditt ord" (4 Mos. 14,19-23). Samme straff fikk Moses og Aron, fordi de hadde uttrykt tvil (4 Mos. 20,12). Mirjam var i syv dager spedalsk, skjønt hun hadde angret sin synd og Moses hadde bedt om tilgivelse for henne (4 Mos. 17,10-14), Profeten Natan sa til David at "Gud hadde borttatt hans synd" (2 Sam. 12,13), men likevel har han i hele sitt liv måttet lide meget for den. Stadig fortsatte han med å be at Gud mer og mer ville "fri ham fra hans misgjerning" (Salme 51,4) og "ikke komme i hu hans ungdoms synder" (Salme 25,7). Også den fromme Job betraktet sine lidelser som en straff for sin ungdoms synder (Job. 13,26). Om grunnen til at Gud ikke alltid ettergir alle timelige syndestraffer sammen med syndeskylden, sier Augustin: "Straffen varer lenger enn skylden; for at skylden ikke skal anses som ubetydelig, hvis straffen skulle opphøre sammen med den" (Trakt. CXXIV, 5 over Joh. Ev.). Derfor har det til alle tider, både i den Gamle og i den Nye Pakt, vært den alminnelige overbevisning at sann anger må forenes med botferdighet, dvs. beredvillighet til å bøte for sine synder ved selvfornektelser (sml. Joel 2,12-16; Jon. 3,5; Matt. 11,21; Ap. Gj. 9,9), ved almisser og andre barmhjertighetsgjerninger (sml. Es. 58, 6-7; Dan. 4,27; Luk. 7,47; 11,41; 19,7-8) og ved tålmodighet i lidelser (sml. Mika 7,9; 2 Sam. 16,11-12; 1 Petr. 4,16-19). Det er også derfor at kirken pleier å pålegge de skriftende en bot, og dette er grunnen til at skriftemålet fra gammel tid har vært kalt "botens sakrament".

Neppe noe i den katolske kirkes lære og historie hersker det så mange vrangforestillinger om blant ikke-katolikker som om avlat. I mange av de norske historielærebøker fremstilles avlatspraksisen i middelalderen som et "salg" av "syndsforlatelse". Med hensyn til avlatens opprinnelse sier de ofte at den egentlig bare var en fritagelse fra kirkestraffer, men at folket etter hvert kom til å tro at de derved fikk syndsforlatelse. Kirken beskyldes for å ha latt folket i denne tro, fordi den fikk inn mange penger på den måte. Anger og omvendelse brydde man seg ikke meget om. Ifølge skolebøkene mente folket at det for å få syndsforlatelse var nok å kjøpe et avlatsbrev. Således skriver f. eks. Bang i sin "Kirkehistorie for folkeskolen" (s. 43): "Når Luther formante folk til å omvende seg, viste de ham bare sitt avlats-brev og sa at de hadde kjøpt syndenes forlatelse for sine penger, og ville derfor ikke høre noe om anger og omvendelse". Noen skolebøker går så vidt at de beskylder kirken for å ha solgt syndsforlatelse på forskudd for synder man ville komme til å gjøre i fremtiden.

Til dette bemerkes at det i de pavelige avlatsbuller (også den av pave Leo X på Luthers tid) uttrykkelig ble sagt at en bare kunne få del i avlaten etter et angerfullt skriftemål. De forutsetter altså at en har fått syndsforlatelse i forveien. Av middelalderens prekener og andaktsbøker fremgår at dette ofte ble fremholdt for folket (sml. Dr. N. Paulus, Gesch. des Ablasses im M. A.). Også Tetzl lærte klart at avlaten bare borttok de timelige straffer for synder som var angret og skriftet. Dette fremgår bl. a. av hans teser fra disputasen i Frankfurt am Oder i 1518. Et angerfullt skriftemål som en betingelse for å få del i avlat stod dessuten nevnt i hvert av de avlatsbrev han utstedte. Det

er derfor pur fantasi når det i noen skolebøker blir påstått at folk viste Luther sine avlatsbrev og ikke ville høre om anger og omvendelse under påskudd av at de derved allerede hadde fått syndsforlatelse. Enhver katolikk visste at avlat ikke kunne erstatte skriftemålet, og at det til skriftemålet krevdes anger og omvendelse. Skriftemålet er et så viktig middel i den katolske sjelesorg at det allerede av den grunn er tankeløst å anta at kirken ville ha latt folket tro at de ved avlat kunne få det samme som ved skriftemålet. Det er dessuten kjent nok fra historien at de store avlatsforkynnelser pleide å medføre en stor tilstrømning til skriftestolene.

Med hensyn til de såkalte avlatsbrev, som var i bruk i middelalderen, må bemerkes at deres mer korrekte navn var "skriftebrev" (confessionalia). Et slikt brev gav innehaveren det privilegium at han kunne velge seg en hvilken som helst prest (og ikke bare sin egen sokneprest) til skriftefar, og få hos ham absolusjon også for de såkalte reserverte" synder (= bestemte store synder som ifølge kirkeretten er unndratt de alminnelige presters jurisdiksjons myndighet). Dessuten fikk den valgte skriftefar derved fullmakt til å gi innehaveren etter å ha skriftet en fullstendig avlat i dødsstunden og en gang ellers i livet. Brevet i og for seg gav hverken syndsforlatelse eller avlat. Det var bare et fullmaktsbrev for skriftefaren. Syndsforlatelse fikk en først ved et angerfullt skriftemål, og først deretter ble avlaten meddelt. Å betegne slike brev som "syndsforlatelse i forveien" er like meningsløst som å si at Jesus har gitt oss syndsforlatelse i forveien ved at han innstiftet botens sakrament for de synder menneskene kommer til å gjøre i fremtiden.

Kirkens makt til å meddele avlat er inneholdt i den uinnskrenkede makt til å "løse hva som helst" som Jesus betrodde apostlene og seerlig Peter (Matt. 16,19; 18,18), og gjennom disse til deres etterfølgere. Når vi tror at kirken har fått makt til å forlate syndene og de evige syndestraffer, er det rimelig å tro at den også har en særlig myndighet til å bortta de mindre syndestraffer. For å forklare en slik makt skal vi tenke på at kirken er ett med Kristus. Gjennom den, sitt mystiske legeme, fortsetter han sin frelsergjerning, som ikke bare omfatter syndene, men også syndenes følger.

Avlat er en ekstraordinær nådesbevisning. Det ordinære middel til å få ettergitt de timelige syndestraffer, som Gud ikke har borttatt ved selve syndsforlatelsen, er personlig bot. Og det er for å la oss erkjenne at det dreier seg om en ekstra nådesbevisning, at kirken etter Jesu vilje ikke pleier å meddele sin avlat samtidig med (eller i umiddelbar tilknytning til) den prestelige absolusjon i skriftemålet, men ved en særlig akt utenfor skriftemålet.

For at avlat ikke skal forminske, men tvert om skal fremme de troendes botsiver, pleier kirken alltid å knytte sine avlater til bestemte botsgjæringer. I middelalderen var ofte en av betingelsene at man gav en almisse til et fromt formål. En slik almisse var ikke noen betaling (godtgjørelse) for avlaten. Den var ment som en bot. Og hvorfor skulle det være noe galt i dette? Bibelen anbefaler gjentatte ganger å gi almisser for å gjøre bot (sml. Luk. 11,41; Dan. 4,27; Sirak. 3,29; Tobias 12,13). Hvorfor skal man bebreide kirken for at den brukte åndelige goder (avlat) til å fremme velgjørenhet? Er ikke dette en langt edlere metode enn - slik som det ofte skjer i våre dager - å spekulere i folkets havesyke og fornøyelseslyst ved hjelp av basarer, mannekengoppvisninger, osv. i veldedige øyemed?

Med hensyn til disse almisser må bemerkes at deres størrelse ikke ble beregnet etter syndenes størrelse, men etter de troendes økonomiske forhold. For de omtalte avlats- eller skriftebrev ble det krevd en kvart gylden. De fattige behøvde ikke å gi noe. De måtte erstatte almissen med bønn og

andre fromme gjerninger. Ingen var forpliktet til å erverve seg avlat, og for enhver var det rikelig adgang til å oppnå mindre eller såkalte "ufullstendige" avlater (se nedenfor), som det ikke ble krevd noen almisse for.

Det kan ikke nektes at innsamlingen av almisser for avlat har gitt anledning til misbruk. Pengene trådte hos en del forkynnere altfor meget i forgrunnen. Det hendte at bedragere dro omkring og tilbød falske avlatsbrev. Disse misbruk er imidlertid ingen grunn til å fordømme avlat i seg selv eller til å klandre kirken for at den knyttet avlat til almisser. For radikalt å utrydde misbrukene og samtidig for å fjerne enhver mistanke om at det var pengene om å gjøre, forbød konsilet i Trient og de etterfølgende dekretet av pave Pius V (1566-1572) for fremtiden enhver innsamling av almisser for avlat. Men selve avlatspraksisen ble ikke avskaffet. Den har fortsatt inntil den dag i dag.

Avlatspraksisen har i tidenes løp hatt forskjellige former, men den går i vesen tilbake til de eldste kristne tider. I oldtiden meddeltes avlat ofte som en ettergivelse eller forkortelse av de botsstraffer som var pålagt i skriftemålet. Men - og dette er det viktige punkt som skolebøkene overser - disse botsstraffer var ikke bare kirkelige disiplinærstraffer. Av mange oldkirkelige dokumenter om botens sakrament fremgår meget klart at disse botsstraffer - i likhet med den bot som i vår tid blir pålagt de skriftende - hadde til formål å sone straffeskyldigheten hos Gud ("satisfacere Deo" - sml. Kyprian, Brev 64,1 og Om de frafalne 17), så en kunne unngå å måtte "bli rensset i skjærsilden" (Brev 55,20). Når kirken ettergav de pålagte botsstraffer, var hensikten å bortta straffeskyldigheten hos Gud. Ellers ville fritagelsen for den pålagte bot ikke ha vært noen velgjerning.

Til en slik ettergivenesshet lot kirken seg særlig bevege når den botferdige synder skaffet seg et anbefalingsskriv fra en dødsdømt martyr, som ventet på sin henrettelse. Slike martyrbrev ("Libelli pacis" = fredsbrev) er vel kjente fra oldkirkens historie (sml. f. eks. Eusebius, Kirkehistorie V,2). Kirken tilbød da Gud martyrenes lidelser som erstatning for den pålagte bot, og den var overbevist om at de botferdige derved ble "hjulpent hos Gud" (Kyprian, brev 18), som "tok imot det som martyrene ba om for dem" (Kyprian, Om de frafalne 36). Denne anvendelse av martyrenes lidelse som en soning for Gud til erstatning for de pålagte botsstraffer er igjen et tydelig bevis på at disse ikke bare var ment som kirkelige disiplinærstraffer.

Læren om de helliges stedfortredende lidelser ligger også til grunn for avlatspraksisen i vår tid. Den er en konsekvens av "de helliges samfunn", dvs. fellesskapet av åndelige goder mellom dem som hører Kristus til. Liksom vi kan be for hverandre, kan vi også gjøre bot for hverandre. "Nå gleder jeg meg over mine lidelser for dere og utfyller i mitt kjød det som ennå mangler av Kristi lidelser, for hans legeme, som er kirken" (Kol. 1,24). Mange helgener har lidt mer enn de trengte som bot for sine egne syndestraffer. På denne måte har det (i forening med Kristi lidelser) dannet seg en "åndelig skatt" av fyldestgjøringer, som Kirken øser av ved meddelelsen av avlat.

Læren om de helliges overskytende fyldestgjøringer (lidelser) betyr ikke - slik som den ofte oppfattes av protestantene - at de hellige har gjort overskytende gode gjerninger, dvs. har gjort mer enn de skylder Gud. Det som et menneske lider til bot for andre, er alltid samtidig en kjærlighets- eller lydighetsakt overfor Gud, og vil som sådan bli gjengjeldt av hans kjærlighet. Men den botsverdi som disse lidelser har, kan meddeles til andre.

At Kristi lidelse må "utfylles" av vår bot, er ikke i strid med at han er frelseren som forsoner oss med Gud. Kristus alene kunne utløse vår syndeskyld. Vår bot gjelder bare de timelige syndestraffer, og har sin verdi fra Kristus, hvis lemmer vi er.

De helliges lidelser er "Kristi lidelser" (2 Kor. 1,5; 4,10; Gal. 6, 17; 1 Petr. 4,13), som han - i likhet med sine egne lidelser på korset - særlig gjennom kirken vil gi oss del i. Det er jo også "for kirken" (Kol. 1,24) de hellige har lidt dem.

Avlatspraksisen, skjønt fullt ut begrunnet i den kristne åpenbaring, trengte - liksom meget annet i kirken - tid for å komme til utvikling. Noen avlatsbulle må vi derfor nok ikke vente å finne i apostelbrevene. Dessuten er det lett å forstå at kirken i den første tid måtte være tilbakeholden i meddelelsen av avlat, som er et ekstraordinært middel til utslettelsen av de timelige syndestraffer. Det ordinære middel er personlig bot, som i og for seg er mer fullkommen og også nyttigere for den botferdige selv enn avlaten. Derfor var det nødvendig at de troende først ble oppdratt til å bruke dette middel. Senere da de troendes botsiver ble mindre, var det nyttig at kirken som en god mor ble mer gavmild i sin avlatsbevilgning både for å befri sine barn fra deres syndestraffer og for å oppmuntre dem til botsiver (ved å knytte sine avlater til botsgjerninger).

Ifølge den nåværende botspraksis pålegges det i skriftemålet bare lettere botsgjerninger (som oftest noen bønner) og overlates det til de skriftende frivillig å tilføye andre. Derfor gir kirken ikke lenger noen avlat som samtidig er en fritagelse for den bot som er pålagt i skriftemålet. I vår tid er avlat en ettergivelse av den del av syndestraffer som ikke er utsont ved den pålagte bot. Likevel er avlaten den dag i dag den samme som i oldtiden, nemlig en ettergivelse av timelige syndestraffer.

Fra oldtiden skriver seg også uttrykkene: "Avlat på 40 dager, 100 dager, osv.". Derved menes ikke en ettergivelse av 40 eller 100 dagers skjærsildsstraff, men en ettergivelse av så megen syndestraff som svarer til 40 eller 100 dagers bot etter oldkirkens botslover. Disse uttrykk fra oldkirkens strenge botspraksis skal minne oss om syndestraffenes alvor og derved lære oss å verdsette avlat.

Slike avlater på et bestemt antall dager eller år kalles "ufullstendige" avlater. "Fullstendig" er en avlat når kirken ettergir all syndestraff et menneske muligens ennå har å sone, uansett hvor stor den er.

Avlat kan også komme sjelene i renselsesstedet til gode. Men da kirken ikke eier noen direkte binde- og løsemakt over de døde, kan avlat bare tilvendes disse "forbønnsvis" (Kirkens lovbok can. 911), nemlig ved at vi ber Gud om at han lar en avlat, som kirken gir oss anledning til å vinne, komme en avdød til gode. Vi kan håpe at Gud vil oppfylle denne bønn, men hvorvidt han i de enkelte tilfeller gjør det, har vi ingen sikkerhet om.

Med hensyn til avlaten for de avdøde, hyllet flere teologer i middelalderen (også Tetzel) den feilaktige oppfatning at den har en like sikker og øyeblikkelig virkning som en avlat en vinner for seg selv. Videre mente de at man for å vinne en avlat for en avdød ikke behøver å være i nådens stand, dvs. ha fått syndsforlatelse (da den avdøde som avlaten blir tilvendt, er i nådens stand). I en av sine 95 teser karakteriserer Luther denne lære ved det kjente vers: Når pengene i kisten klinger, straks sjelen ut av skjærsilden springer". Det er ikke bevist at Tetzel har brukt disse ord i sine prekener, men den oppfatning som verset uttrykker, kan neppe frakjennes ham. Imidlertid må

bemerkes at denne oppfatning om avlaten for de avdøde ikke medførte noen fare for det moralske liv. Det ville ha vært noe annet hvis Tetzl hadde lært at en også for seg selv kan vinne avlat uten forutgående anger og skriftemål. Men dette har han aldri gjort.

"Bruken av avlat er i høyeste grad nyttig for det kristne folk" - erklærte med rette konsilet i Trient (Sess. 25). Det er urettferdig bare å hefte seg ved de misbruk som har funnet sted i avlatspraksisen, og å overse de velsignelsesrike frukter den i århundrenes løp har båret for det kristne liv. "Guds ære og sjelenes beste" var - som erkebiskopen av Mainz fremholdt i sin instruks til avlatspredikerne på Luthers tid - hovedformålet for avlaten.

Avlat er en stor velgjerning ikke bare fordi den borttar de timelige syndestraffer, men også av mange andre grunner. Da avlat bare kan vinnes av en som i forveien har fått syndsforlatelse, driver den de troende til ofte å angre og å skrifte sine synder. Den fremmer alle slags gode gjerninger som kirken foreskriver som en betingelse for avlat (bønner, den hl. kommunion, kirkebesøk, selvfornektelser, barmhjertighetsgjerninger). De store avlatsforkynnelse var ensbetydende med folkevekkelse. Mange beviser for det kan en finne bl.a. i det store verk av Dr. N. Paulus, *Gesch. des Ablasses im M.A.* Jubileumsavlaten i 1300 førte to millioner pilegrimer til Roma. "En umåtelig trang til å sone, til bot og omvendelse hadde grepet folkeslagene etter de skrekkelige stormer i den keiserløse tid" (F. Kraus, *Essays II*, 277). Ved en avlatsforkynning i Speyer i 1451 var 50 og ofte 100 prester stadig opptatt med å høre skriftemål. I München i 1480 virket 270 skriftefedre. Om jubileumsavlaten under pave Clemens VIII i 1600 skrev Bellarmin: "Dette jubileumsår frembringer så store botens frukter, så vidunderlige omvendelser, så tallrike og herlige fromhetens verker, at man er fullt berettiget til å kalle det det hellige, Gud-velbehagelige og fruktbare år" (De Indulg. 1, c. 1). Etter jubileet i 1775 klaget den vantro Voltaire: "Ennå et slikt jubileum og det er ute med filosofien", dvs. den vantro pseudo-filosofi (se Behringer, *Die Ablässe* s. 43).

Avlatspraksisen i seg selv er en stadig formaning til gudsfrykt og botferdighet ved at den minner oss om de straffer som også tilgitte synder kan dra etter seg. Luthers opptreden mot avlaten utviklet seg også faktisk til en kamp mot den kristne botferdighet (som ikke bare består i anger, men samtidig i en beredvillighet til å bøte for syndene). Og dette er noe av det mest skjebnesvangre i hele reformasjonen. Han ville ikke vite av botsgjerninger som skulle være nødvendige til å utsone syndestraffer. Det som han benektet, var ikke bare at man ved botsgjerninger kan fortjene syndsforlatelse (= utsone selve syndeskylden). Det siste har også den katolske kirke alltid benektet. Synden er et så stort onde at den bare kan utslettes ved Kristi uendelige fortjeneste. Men om vår gjeld uendelig overgår våre ytelser, vil Gud ikke fritta oss for enhver fyldestgjøring (bot). Det er en av kristendommens fundamentale sannheter at vi må korsfestes med Kristus for å bli forherliget med ham. En kristendom som lærer at Gud ikke krever noe annet for våre synder enn at vi tror på den syndsforlatelse han har beredt for oss ved Kristus, fremmer ikke gudsfrykt. Hvis Gud ikke la en del av syndestraffene på menneskene selv, ville det lett ha til følge som Augustin sier - at "skylden (synden) anses som noe ubetydelig" (se ovenfor s. 50) - Og derfor er avlaten, som stadig minner oss om vår plikt til å gjøre bot, av så stor betydning.

Avlatspraksisen fremmer bevisstheten om samfunnslivet mellom Kristi lemmer. Med takknemlighet deler vi i den botsskatt som andre har ervervet, og oppmuntres derved til også selv å forøke denne skatt.

Avlaten har i århundrenes løp bidratt usigelig meget til den kristne kultur. Katedraler, kirker, klostre, hospitaler, vaisenhus, hjem for fattige, universiteter, skoler, veier, broer, osv. ble i middelalderen for en stor del bygget ved hjelp av avlatspenger (sml. Dr. N. Paulus, Der Ablass im Mittelalter als Kulturfaktor). Den ikke-katolske forfatter Lea skriver: "De prektige byggverk, som den katolske middelalderens fromhet utfoldet seg i, ville vanskelig ha kunnet bli fullført uten de midler som avlaten forskaffet. Kunsten har all grunn til å være takknemlig for den kraftige støtte den har fått gjennom avlat" (A history of auricular confession and indulgences). Og en annen ikke-katolsk forfatter, Leach, sier i sine Memorials of Beverley Minster: "Vi kan ikke helt fordømme et system som har gitt oss Beverley Minster, katedralen av York, kapellet i Eton-kollegiet og så mange andre herlige bygninger". Flere paver bevilget avlat til bygning av demningene i Holland, "et hellig og fromt og allernødvendigst" arbeide - som pave Leo X sa - da ellers mange steder med deres innbyggere, kirker og gudshus elendig ville omkomme ved oversvømmelser (sml. F. Remy, Les grandes indulgences aux Pays-Bas a la fin du moyen age). Ved avlatsbevilgninger støttet kirken også den såkalte "Gudsfred" (Treuga Dei), som har vært av så stor betydning for borgerfreden. Vi har også for en stor del avlaten å takke for at den kristne sivilisasjon ikke er gått under i muhamedansk barbari. Europas forsvar mot de fremtredende tyrkere utgikk særlig fra pavene, som støttet de kristne fyrster med store pengesummer, som ble samlet ved hjelp av avlat (sml. L. Pastor, Gesch. der Päpste Bd. 1, 2). Vi beundrer alt det store middelalderen har frembrakt. Men noe av det mest gripende, som vi ikke må glemme, er den botens ånd som var drivkraften i alt dette.